

Milli, M. S., Yağcı, U. (2017). Öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 286-298.

Geliş Tarihi: 04/06/2016

Kabul Tarihi: 28/11/2016

ÖĞRETMEN ADAYLARININ İLETİŞİM BECERİLERİNİN İNCELENMESİ*

Makbule Selin MİLLİ**
Ufuk YAĞCI***

ÖZET

Araştırmada, öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca adayların iletişim becerileri cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrenim gördükleri bölüm değişkenleri açısından incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya Ege Bölgesi'nde bulunan bir üniversitenin Eğitim Fakültesinde, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü (Müzik Eğitimi Anabilim Dalı ve Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı), Türkçe Eğitimi Bölümü ve Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören 458 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Owen Korkut ve Bugay'ın (2014) geliştirdiği "İletişim Becerileri Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde, betimsel istatistik yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, adayların iletişim becerilerinin, cinsiyet değişkenine göre kadın adayların lehine anlamlı bir fark gösterirken, sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. İletişim becerileri bölüm değişkeni açısından incelendiğinde, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, iletişim becerisi en yüksek bölüm olurken, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı ise iletişim becerisi en az düzeydeki bölüm olmuştur.

Anahtar Kelimeler: İletişim Becerileri, Öğretmen Adayı, Sanat Eğitimi.

RESEARCH ON COMMUNICATION SKILLS OF PRE-SERVICE TEACHERS

ABSTRACT

The research aimed to determine the communication skills of pre-service teachers. Also communication skills of the pre-service teachers in terms of some factors such as gender, grade and department at which they have been educated are tried to be examined. 458 pre-service teachers, who have studied at Department of Fine Arts Education (Department of Music Teacher Education and Department of Art and Crafts Teacher Education), Department of Turkish Language Teaching and Department of Science Teaching at the Faculty of Education of a university in the Aegean Region participated in the research. "Communication Skills Scale" developed by Owen Korkut and Bugay (2014) was used as a means of data collection in the research. For the data analysis, descriptive statistical methods were used. The gathered data showed a significant difference in favour of female pre-service teachers when the participants' communication skills were regarded in terms of gender factor; a significant difference could not be found in terms of grade factor. When communication skills were examined according to the department factor, Department of Music Teacher Education has been found as the one with the highest communication skills and Department of Art and Crafts Teacher Education has been found as the one with the lowest communication skills.

Key Words: Communication Skills, Pre-service Teacher, Art Education.

* Bu araştırmada elde edilen bulguların tamamı 6-8 Mayıs 2016 tarihleri arasında düzenlenen "MÜZED Uluslararası 2. İpek Yolu Müzik Konferansı, Bolu/Türkiye" adlı kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, GSEB, Müzik Eğitimi ABD, msmilli@pau.edu.tr

*** Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, GSEB, Müzik Eğitimi ABD, uyagci@pau.edu.tr

1.GİRİŞ

İnsanı tanımlarken diğer özelliklerinin yanı sıra toplumsal bir varlık olma özelliği, iletişim kurma sürecinde önemli bir etken olarak karşımıza çıkar. İnsanın, toplumsal ve ruhsal gereksinimlerinin bedensel ve biyolojik gereksinimleri kadar önemli olduğu çağdaş bilim adamlarınca da kabul edilir. Ancak, ileri teknolojinin sağladığı olanaklarla "Sanayi Ötesi Toplumu" oluşturan bireyler, makineleşmiş ve soyutlanmış bir ortamda yalnızlaşır ve yabancılaşır (Köknel, 1997). Oysa, bireysel, toplumsal ve kültürel bir süreç olan iletişim, toplumsal sorunların demokratik çözümü için olduğu kadar, demokratik çağdaş bir toplum olabilmek için de gereklidir (Cüceloğlu, 1993). Çünkü insan, bireysel varlığını ve toplumsal ilişkilerini iletişim ile sürdürebilen bir varlıktır (Güven, 2013). "İletişim, bilgi, düşünce, davranış gibi niteliklerin bireyler ya da gruplar arasında paylaşılmasını sağlamak için ortaya konan çabalar olarak düşünülebilir" (Güven, 2013: 2).

İletişim ortamının fiziksel özelliklerinin yanı sıra kültürel etkenler de insanın iletişimsel davranışlarının belirlenmesinde etkin rol oynar. Sosyal bir miras olan kültür kavramı güzel sanatlar alanını da kapsar (Kaya, 2014). Sanat; bireysel, toplumsal, kültürel ve eğitimsel işlevleri yoluyla, insanın bilişsel, duyuşsal ve devinişsel davranışlarını etkileyerek, kişi ve toplumda oluşturup geliştirdiği bilgi ve duygu yoluyla, iletişimde etken bir unsur olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle, insanlara duygu ve düşünce aktaran, onlarda beğeni ve hayranlık uyandıran müzik, dans, resim, heykel, mimari, tiyatro ve sinema yapıtları birer iletişim aracıdır (Köknel, 1997).

İletişim becerileri ise, sözel olan ve olmayan mesajlara duyarlılık, etkili olarak dinleme ve etkili olarak tepki verme biçimindedir (Korkut, 2005). Etkili bir iletişim kurabilmek için; bireyin kendisine ve iletişimde bulunduğu kişilere saygı duyması, empatik anlayışla yaklaşması, etkin dinlemeyi sağlaması, somut konuşması, uygun bir biçimde kendini açması, "Ben Dili"ni kullanması, "tam ve tek mesajı" yollaması, Ben Dili'ni kullanarak, empatik güvengenlik davranışını göstermesi, saygıyı temel alarak saydam davranması ve maske takmaması ile sözel ve sözel olmayan mesajları uyumlu olarak kullanması gerekir (Şahin, 2014).

Etkili iletişim becerileri, her türlü insan ilişkisinde ve her türlü meslek alanındaki ilişkilerde, özellikle de insanlarla daha fazla bir arada olması gereken meslek alanlarında çalışan bireylerin sahip olması gereken bir özelliktir (Korkut, 2005). Çünkü etkili iletişim becerisi, aile içi ilişkilerden arkadaşlık ilişkilerine, işyeri ilişkilerinden öğretmen-öğrenci ilişkilerine kadar sağlıklı ve uzun süreli ilişkilerin gerçekleştirilmesine olanak tanır (Kaya, 2014).

Toplumsal ve bireysel gelişim; öğrenme, bilgi ve birikimlerin bireyden bireye ve toplumdaki topluma iletilmesiyle mümkün olur (Tayfun, 2009). "Eğitim ve öğretim, insanların doğayla ve başkalarıyla iletişiminden kaynaklanan kültürün yetişmekte olan kuşaklara aktarılma sürecidir" (Köknel, 1997: 368). Dolayısıyla okul da sadece nesnel bilgilerin kazanıldığı bir yer olmaktan öte, yoğun iletişimin yaşandığı ve kişiler arası iletişim becerilerinin kazanıldığı bir yerdir (Baltacı, 2014). Kişinin bilgi ve yetenek gelişiminin sağlanmaya çalışıldığı bu ortam ve süreç, öğrenci ve öğretmen arasında kurulacak iletişimin niteliği ve eğitimin verimliliği açısından önemli bir etken olarak düşünülmelidir. Bu amaçla, öğretmen veya öğrenci adaylarının iletişim becerilerinin

ölçülmesi, alanda çalışmaların geliştirilmesi ve derinleştirilmesi, eğitim sürecini olumlu yönde etkilemesi açısından önemlidir.

Birçok farklı disiplin tarafından çalışma alanı olarak belirlenen ve önemsenen iletişim becerileri, eğitim alanında da üzerinde çalışılan bir konu olmuştur. Bu amaçla yapılan çalışmalarda, Pehlivan (2005) öğretmen adaylarının iletişim becerisi algısının ölçülmesine yönelik çalışmasında, sınıf öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının iletişim becerisi algısının yüksek düzeyde olduğunu ve adayların iletişim becerisi algısının cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark göstermediğini tespit etmiştir. Ancak Pehlivan'ın çalışmasında, öğretmen adaylarının sınıf düzeyleri arasında birinci sınıftan dördüncü sınıfa doğru artan anlamlı bir farka ulaşılmıştır. Dilekmen, Başcı ve Bektaş'ın (2008), eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerilerinin incelendiği çalışmalarında ise, öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından anlamlı bir fark göstermediği tespit edilmiştir. Yine aynı araştırmada, sınıf öğretmenliği, fen bilgisi, psikolojik danışma ve rehberlik anabilim dalı ile ilköğretim matematik anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının iletişim becerileri incelenmiş ve matematik anabilim dalındaki adayların aleyhine anlamlı bir farka ulaşılmıştır. Çevik (2011) tarafından yapılan çalışmada, müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin orta düzeyde bulunduğu ve adayların iletişim becerilerinin cinsiyetleri ve mezun oldukları lise türüne göre anlamlı bir fark göstermediği tespit edilmiştir. Ayrıca Çetinkaya'nın (2011) çalışmasında, Türkçe eğitimi bölümü öğretmen adaylarının, iletişim becerilerine ilişkin görüşleri olumlu yönde bulunmuş, adayların iletişim becerilerinde anne-baba eğitim durumuna göre anlamlı bir fark görülmemiştir. Çalışmada, cinsiyet ve sınıf değişkeni açısından ise anlamlı farka ulaşılmıştır.

1.5. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin hangi düzeyde olduğu ve müzik eğitimi anabilim dalı, resim-iş eğitimi anabilim dalı, fen bilgisi eğitimi anabilim dalı ve Türkçe eğitimi bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin araştırılması hedeflenmiştir. Ayrıca belirlenen değişkenlerin iletişim becerisi algısı üzerine bir fark yaratıp yaratmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda, öğretmen adaylarının;

- 1- İletişim becerileri ne düzeydedir?
- 2- İletişim becerileri; cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrenim gördükleri bölüm değişkenleri açısından anlamlı bir fark göstermekte midir? şeklinde belirlenen sorulara yanıt aranmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

İnsanların karşılıklı olarak bilgi, duygu, düşünce ve yaşantılarını belirli yollarla paylaştıkları bir süreç olan iletişim, insanlar arasında psikolojik ve toplumsal bazı gereksinimleri karşılar. Bireylerin etkili iletişim becerilerine sahip olmaları, ilişkilerin sağlıklı ve uzun süreli gerçekleşmesine olanak tanır. Bu bağlamda araştırma, gelecek nesillerin yetiştirilmesinde etkin rol oynayacak öğretmen adaylarının, eğitim öğretim sürecinde öğrenciye yönelik tutum ve davranışlarında belirleyici olacak iletişim becerilerinin araştırılması açısından önemlidir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, Ege Bölgesi'nde bulunan bir üniversitede öğrenim gören eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerilerini tespit etmek ve belirlenen değişkenlerle ne ölçüde ilişkili olduğunu inceleme amacına dayalı olarak gerçekleştirilen tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Betimsel çalışmalar çalışılan olguya ilişkin nitelikleri betimleme amacına dayalı olarak yürütülür (Borg, Gall ve Gall, 1993).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmaya, 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Yarıyılında Ege Bölgesi'nde bulunan bir üniversitenin Eğitim Fakültesinde Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü (Müzik Eğitimi Anabilim Dalı ve Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı), Türkçe Eğitimi Bölümü ve Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören dört farklı sınıf düzeyinde toplam 458 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma grubunu oluşturan adayların cinsiyet, sınıf ve öğrenim gördükleri bölüme ilişkin betimsel istatistikler aşağıda yer alan Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Araştırma Grubuna İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	Kategori	N	%
Cinsiyet	Kadın	309	67,3
	Erkek	149	32,5
Sınıf düzeyi	Birinci sınıf	117	25,5
	İkinci sınıf	107	23,4
	Üçüncü sınıf	141	30,8
	Dördüncü sınıf	93	20,3
Bölüm	Müzik	117	25,5
	Resim-İş	91	19,8
	Türkçe	132	28,8
	Fen Bilgisi	118	25,7

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak “İletişim Becerileri Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

2.3.1. İletişim Becerileri Ölçeği

Bu çalışmada, Owen Korkut ve Bugay (2014) tarafından geliştirilmiş 5'li Likert tipi “İletişim Becerileri Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 25 maddeden oluşmaktadır ve dört faktörlüdür. Bu dört faktör; “İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler”, “Kendini İfade Etme”, “Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim” ve “İletişim Kurmaya İsteklilik” olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısının .88 olduğu, ölçeğin faktörlere ilişkin iç tutarlık katsayıları ise, İİTB için .79, KİE için .72, EDSOİ için .64 ve İKİ için .71 olarak belirlenmiştir. Ölçekte elde edilen puanların yüksek olması, iletişim becerilerinin arttığını göstermektedir. Ölçekte “Hiçbir zaman” ve “Her zaman” yanıtları

arasında değişen derecelendirmeler sonucu her sorunun puanı 1 ile 5 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam puanı en düşük 25, en yüksek 125 arasındadır. Aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı ise; (1) 1,00-1,80 “Hiçbir zaman”, (2) 1,81-2,60 “Nadiren”, (3) 2,61-3,40 “Bazen”, (4) 3,41-4,20 “Sıklıkla”, (5) 4,21-5,00 “Her zaman” şeklindedir. Bu araştırmada uygulanan iletişim becerileri ölçeğindeki 25 maddenin faktör analizi için KMO değerinin .871 olduğu görülmektedir. Bu durum verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Elde edilen verilere Bartlett Sphericity testinin uygulanması sonucunda hesaplanan Chi-square test istatistiğinin anlamlı çıkması ile elde edilen verilerin normal dağılım özelliğine sahip olduğu kabul edilir. Bu araştırmada kullanılan verilere ait Chi-square test istatistiği ($X^2 = 2604,255,300$; $p < 0,05$) anlamlı çıktığı için araştırmada kullanılan veriler normal dağılım özelliğine sahiptir. İletişim becerileri ölçeğinin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ise .85, ölçeğin faktörlere ilişkin iç tutarlık katsayıları ise; İİTB için .69, KİE için .68, EDSOİ için .71 ve İKİ için .59 olarak bulunmuştur.

2.3.2. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu, çalışmaya katılan öğretmen adaylarının, cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrenim gördükleri bölüm değişkenlerine ilişkin bilgilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, istatistik paket programlarından SPSS (Statistical Package of Social Science) Versiyon 20.0 kullanılarak amaçlar çerçevesinde analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Ölçekten elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel ve istatistik tekniklerden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin belirli dağılıma uyup uymadığını test etmek amacıyla Tek Örneklem Kolmogorov-Smirnov (K-S) Testi kullanılmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir ($K-S(Z) = 1,189$; $p > 0,05$). Ölçekten elde edilen verilerin çözümlenmesinde, İki değişkenli gruplar için “t testi”, ikiden fazla değişkenli gruplar için “Tek Yönlü Varyans Analizi” ve farklılığın anlamlı bulunduğu gruplar için çoklu karşılaştırma yöntemlerinden “Tukey” testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular .05 anlamlılık düzeyinde yorumlanmıştır.

3.BULGULAR

3.1. Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci sorusu “Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ne düzeydedir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu araştırma sorusuna yanıt aramak için öğretmen adaylarının yanıtları incelenmiş ve ölçeğin her bir faktörüne ait betimsel istatistikler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.*Öğretmen Adaylarının İletişim Beceri Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikler*

Faktörler	\bar{x}	Ss.	Düzye
İİTB (10 madde)	4,02	4,37	Sıklıkla
KİE (4 madde)	4.01	2,40	Sıklıkla
EDSOİ (6 madde)	4.05	3,17	Sıklıkla
İKİ (5 madde)	3.78	2,82	Sıklıkla
Genel İletişim Toplam (25 madde)	3.98	10,00	Sıklıkla

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin genel ortalamasının ($\bar{x} = 3.98$) “sıklıkla” düzeyinde olduğu görülmektedir.

3.2. İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusu “Öğretmen adaylarının iletişim becerileri; cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrenim gördükleri bölüm değişkenleri açısından anlamlı bir fark göstermekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu araştırma sorusuna yanıt aramak için öğretmen adaylarının yanıtları incelenmiş ve iletişim becerilerinin, cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3.*Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin T Testi**Sonuçları*

Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	Sd.	t	p
Kadın	309	4,0304	,37622	456	3,914	,000*
Erkek	149	3,8765	,42928			

* Ortalamalar arasında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı fark vardır.

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark gösterdiği ve bu farkın kadın öğretmen adaylar lehine olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının iletişim becerileri, sınıf düzeyi değişkeni açısından incelenmiş ve elde edilen betimsel istatistikler Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4.*Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin**İstatistikleri*

Sınıf düzeyi	N	\bar{x}	Ss	Düzye
Birinci sınıf	117	3,9378	,42564	Sıklıkla
İkinci sınıf	107	3,9593	,40833	Sıklıkla
Üçüncü sınıf	141	3,9713	,39872	Sıklıkla
Dördüncü sınıf	93	4,0718	,34974	Sıklıkla
TOPLAM	458	3,9803	,40035	Sıklıkla

Tablo 4 incelendiğinde, en yüksek aritmetik ortalamanın dördüncü sınıf öğrencilerine ($\bar{x} = 4,0718$) ait olduğu görülürken, en düşük aritmetik ortalamanın ise, birinci sınıf

öğrencilerine ($\bar{x}=3,9378$) ait olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ait puanların, sınıf düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir fark gösterip göstermediğini test etmek için varyans analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5.

Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişkenin kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	3	1,049	,350		
Gruplar içi	454	72,199	,159	2,199	,087*
TOPLAM	457	73,249			

* Ortalamalar arasında $p > 0,05$ düzeyinde anlamlı fark yoktur.

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyi ile iletişim becerileri puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı [$F(3,454) = 2,199; p > 0,05$] görülmektedir.

Öğretmen adaylarının iletişim becerileri, öğrenim gördükleri bölüm değişkeni açısından incelenmiş ve elde edilen betimsel istatistikler Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6.

Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinin Öğrenim Gördükleri Bölüm Değişkenine İlişkin İstatistikleri

Bölümler	N	\bar{x}	Ss	Düzye
Müzik	117	4,0667	,39775	Sıklıkla
Fen Bilgisi	118	4,0173	,35748	Sıklıkla
Türkçe	132	3,9230	,37843	Sıklıkla
Resim-İş	91	3,9046	,46183	Sıklıkla
TOPLAM	458	3,9803	,40035	Sıklıkla

Tablo 6 incelendiğinde, en düşük aritmetik ortalamanın resim-iş eğitimi anabilim dalı öğrencilerine ($\bar{x}=3,9046$) ait olduğu, en yüksek aritmetik ortalamanın ise müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerine ($\bar{x}=4,0667$) ait olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ait puanların öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinin Öğrenim Gördükleri Bölüm Değişkenine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişkenin kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	3	1,988	,663		
Gruplar içi	454	71,260	,157	4.223	,006*
TOPLAM	457	73,249			

* Ortalamalar arasında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı fark vardır.

Tablo 7 incelendiğinde, öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölümler ile iletişim becerileri puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu [$F(3,454) = 4,223$; $p < 0,05$] görülmektedir. Bu farklılığın hangi bölümler arasında olduğunu söyleyebilmek için çoklu karşılaştırma yapılmış ve çoklu karşılaştırmaya ait Tukey test sonucu elde edilen bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.

Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinin Bölümler Arası Çoklu Karşılaştırmalarına İlişkin İstatistikler

Bölümler	Müzik	Fen Bilgisi	Türkçe	Resim
Müzik	-	1,23446	3,59091*	4,05128*
Fen Bilgisi	-1,23446	-	2,35645	2,81682
Türkçe	-3,59091*	-2,35645	-	,46037
Resim	-4,05128*	-2,81682	-,46037	-

*Ortalamalar arasındaki $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı fark vardır.

Tablo 8 incelendiğinde, öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin bölümler arası karşılaştırılmasında, anlamlı farkın müzik eğitimi anabilim dalı ile Türkçe eğitimi bölümü arasında olduğu görülmüş ve aritmetik ortalamalarına bakıldığında bu farkın müzik eğitimi anabilim dalı adayları lehine olduğu belirlenmiştir. Diğer anlamlı farkın müzik eğitimi anabilim dalı ile resim-iş eğitimi anabilim dalı arasında olduğu görülmüş ve elde edilen puan ortalamalarına bakıldığında bu farkın yine müzik eğitimi anabilim dalı adaylarının lehine olduğu tespit edilmiştir.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada, öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin hangi düzeyde olduğunun belirlenmesinin yanı sıra iletişim becerilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm değişkenleri açısından farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir.

Çalışmada ilk olarak öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin genel ortalamasının “sıklıkla” düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Eldeki çalışmayla benzerlik gösteren Pehlivan’ın (2005) araştırmasında, öğretmen adaylarının iletişim becerileri algı düzeyi “yüksek” olarak belirtilirken, Çevik’in (2011) çalışmasında, müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ortalaması “orta düzey” olarak tanımlanmıştır.

Araştırmada, öğretmen adaylarının iletişim becerileri cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark göstermiş ve bu farkın kadın öğretmen adayları lehine olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuç, bazı çalışmalarla (Pehlivan, 2005; Dilekmen, Başçı ve Bektaş, 2008; Çevik, 2011; Kayabaşı ve Akcengiz, 2014) farklılık gösterirken bazı çalışmalarla (Korkut, 1996; Owen Korkut ve Bugay, 2014; Çetinkaya, 2011) tutarlıdır. Owen Korkut ve Bugay (2014) çalışmalarında, cinsiyetin iletişimde önemli bir değişken olarak ele alındığı, kadın ve erkekler arasındaki iletişim becerileri konusundaki farkı sosyalleşme ve cinsiyet rol beklentileri ile açıklayan yorumlara değinip, kadınların sosyalleşme sürecinde iletişim becerilerini öğrenmede ve iletişim kurmada erkeklerle oranla daha iyi olduğu sonucunu destekleyen bilgilere yer vermektedir. Toplum yapısına ve kültürel etkenlere göre değişen cinsiyete bağlı iletişim becerilerinin kadın adayların lehine çıkan bu araştırma sonucu dikkate alındığında, erkek öğretmen adayları için

iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programları ve sosyal aktiviteler düzenlenmesinin yararlı olacağı söylenebilir.

Araştırmada adayların iletişim becerilerinin sınıf düzeyi değişkeni açısından incelendiğinde, adayların kendilerini öğretmen olarak algılama durumu ve aldıkları eğitim sürecine göre birinci sınıftan dördüncü sınıfa doğru gelişmiş olması beklenen iletişim becerilerinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Dilekmen, Başcı ve Bektaş (2008) tarafından yapılan çalışma, elde edilen bu bulguyu desteklerken, Çetinkaya (2011) çalışmasında, birinci sınıflar ile dördüncü sınıflar arasında anlamlı farkın birinci sınıflar lehine olduğu sonucuna ulaşmış, Pehlivan (2005) ise çalışmasında, birinci sınıflar ile dördüncü sınıflar arasında, dördüncü sınıflar lehine anlamlı bir fark elde etmiştir. Bu araştırmada elde edilen sonuç, düşündürücü olmakla birlikte bu konuda ayrıca bir çalışma yapılması gereğini de ortaya koymaktadır.

Bölgelere göre yapılan değerlendirme sonucunda, müzik eğitimi anabilim dalının ilk sırada, fen bilgisi eğitimi anabilim dalının ikinci sırada, Türkçe eğitimi bölümünün üçüncü sırada ve resim-iş eğitimi anabilim dalının son sırada yer aldığı belirlenmiştir. Sanatın bir iletişim aracı olduğu ve işlevleri gereği bireysel ve toplumsal iletişimi etkileyen bir unsur olduğu düşünüldüğünde, iletişim becerilerinin yüksek çıkmasını beklediğimiz sanat eğitimi bölümlerinden resim-iş eğitimi anabilim dalı öğretmen adaylarının iletişim becerileri sonuçlarının en az düzeyde çıkması, resim-iş eğitimi anabilim dalı adaylarının iletişim becerilerinin geliştirilmesi için destekleyici çalışmalara ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir. Kapıkıran ve Kapıkıran (2000) ve Korkut (2005) çalışmalarında, iletişim tekniklerinin çoğu öğesinin öğrenilebilir ve öğretilebilir özellikler gösterdiğini belirtir. Ersanlı ve Balcı (1998) ise çalışmalarında, verilecek uygun eğitimlerle, iletişim kurma ve iletişim çatışmalarını engelleme konusuna değinerek, bireyin iletişim becerilerinin geliştirilmesinin mümkün olduğunu vurgular. Çalışmaların sonuçları dikkate alındığında resim-iş eğitimi anabilim dalı öğretmen adaylarının, öğretmenlik dönemi süresince öğrenci ile kurması hedeflenen etkili iletişim becerilerinin gelişmesine yönelik derslerin, lisans programına alınmasının problemlerin çözümünde olumlu bir etken olabileceğini akla getirmektedir.

Ayrıca sözlü iletişimde önemli bir etken olan “dil” alanında eğitim alan, aynı zamanda lisans programında “etkili iletişim” dersi gören Türkçe eğitimi bölümünde okuyan adayların iletişim beceri düzeylerinin müzik eğitimi anabilim dalı ve fen bilgisi eğitimi anabilim dalı öğretmen adaylarına göre daha az düzeyde oluşu, bölüm öğrencilerinin iletişim becerilerine ilişkin sorunların olabileceğini akla getirmektedir. Çetinkaya (2011) çalışmasında, Türkçe eğitimi bölümü öğrencilerine ait iletişim becerileri düzeyleri aritmetik ortalamasını “olumlu” olarak tanımlamıştır. Örnekleme Ege Bölgesi’nde bulunan bir üniversite olan bu çalışmadaki bulgular, Türkçe eğitimi bölümü öğrencilerine yönelik konuyla ilgili sorunların tespit ve çözümüne ilişkin daha detaylı çalışmalar yapılmasının yararlı olacağını düşündürmektedir.

Öğretmen adaylarının iletişim becerilerinde bölümler arasında karşılaştırma yapıldığında, müzik eğitimi anabilim dalı ile Türkçe eğitimi bölümü arasında ve yine müzik eğitimi anabilim dalı ile resim-iş eğitimi anabilim dalı arasında anlamlı bir farka ulaşıldığı görülmektedir. Her iki farkın da bölümler arasında iletişim beceri düzeyleri en yüksek olan müzik eğitimi anabilim dalı adaylarının lehine olduğu belirlenmiştir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, müzik eğitimi anabilim dalı öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin diğer bölümlere göre daha yüksek düzeyde olması, mesleki müzik eğitimi alan öğrencilerin, bireysel (bireysel ses eğitimi, bireysel çalgı eğitimi vb.) ve toplu (koro ve orkestra vb.) alan dersleri ve ders dışı müzikal çalışmalarla iletişim becerilerinin arttığı söylenebilir. Buradan hareketle müzik eğitiminin, bireyin iletişim becerilerini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılabilir. Bu bulgulara dayanarak, üniversitenin eğitim fakültesinin diğer bölümlerinde de müziğin seçmeli ders olarak açılması veya öğretmen adaylarının müzikal etkinliklere (koro-orkestra vb.) ya da müzik kulüplerine katılmalarının sağlanması yoluyla iletişim becerilerinin artırılmasına yönelik çalışmaların olumlu sonuç vereceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Baltacı, H.Ş. (2014). Okulda kişilerarası ilişkiler ve iletişim. A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim*. (ss.273-294). Ankara: Pegem Akademi.
- Borg, W.R. Gall, J.P., and Gall, M.D., (1993). *Applying educational research: a practical guide*. White Plains. NY: Longman.
- Cüceloğlu, D. (1993). *Yeniden insan insana*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (2), 567-576.
- Çevik, D.B. (2011). Müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (1), 1-13.
- Dilekmen, M., Başçı, Z. ve Bektaş, F., (2008). Eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (2), 223-231.
- Ersanlı, K. ve Balcı, S. (1998). İletişim becerileri envanterinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (10), 7-12.
- Güven, B. (2013). İletişim kavramı ve iletişim sürecinin temel öğeleri. B. Güven (Ed.), *Etkili iletişim*. (ss.1-20). Ankara: Pegem Akademi.
- Kapıkıran, N.A. ve Kapıkıran, Ş. (2000). İletişim becerisi eğitiminin anaokulu öğretmenliği öğrencilerinin empatik eğilim ve empatik becerileri üzerindeki etkileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (8), 69-77.
- Kaya, A. (2014). İletişime giriş: temel kavramlar ve süreçler. A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim*. (ss.1-29). Ankara: Pegem Akademi.
- Kayabaşı, Y. ve Akcengiz, S.A. (2014). Eğitim fakültesinde okuyan öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 86-104.
- Korkut, F. (1996). İletişim becerileri değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (7), 18-23.
- Korkut, F. (2005). Yetişkinlere yönelik iletişim becerileri eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (28), 143-149.
- Köknel, Ö. (1997). *İnsanı anlamak*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Köksal, A. (2000). Müzik eğitimi alma cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre ergenlerin empatik becerilerinin ve uyum düzeylerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (18), 99-107.
- Owen, F.K. ve Bugay, A. (2014). İletişim becerileri ölçeği'nin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 51-64. doi: 10.17860/efd.95021
- Pehlivan, K.B. (2005). Öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları üzerine bir çalışma. *İlköğretim Online*, 4 (2), 17-23.
- Şahin, F.Y. (2014). İletişim becerilerine genel bir bakış. A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim*. (ss.31-60). Ankara: Pegem Akademi.
- Tayfun, R. (2009). *Etkili iletişim ve beden dili*. Ankara: Nobel.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Arisen as a natural consequence of human's existence as a social being, "Communication can be conceivable as endeavours attempted to achieve sharing of attributes such as information, thoughts, behaviours etc. among individuals or groups" (Güven, 2013: 2). Effective communication skills are the features that individuals, who especially work in the areas required to be in contact with people mostly, are expected to have in all kinds of human relations and all kinds of occupational relations (Korkut, 2005). Due to this aspect, communication skills have been determined and attached importance as a field of study for various disciplines and have also become a subject for education to study on. Education and training are processes of cultural transmission which is arisen from people's communication with other people and nature to new generations (Köknel, 1997: 368). Thereby, school is a place not only where subjective information is obtained, but also where intense communication is experienced and interpersonal communication skills are adopted (Baltacı, 2014). This process in which the person's knowledge and abilities are tried to be developed is assumed to be an important factor regarding the quality of the communication between the student and the teacher and the efficiency of the education. Therefore, evaluation of communication skills of teachers and pre-service teachers, enhancement of and deepening studies in the field are important because these affect education process positively.

In this research, it has been aimed to research communication skills of pre-service teachers who are educated in Department of Fine Arts Education (Department of Music Education and Department of Art and Crafts Teacher Education), Department of Turkish Language Teaching and Department of Science Teaching. Additionally, it has been tried to be detected whether or not the specified factors make a difference on communication skills. In accordance with these objectives, answers of some questions such as (1) at what level their communication skills are? (2) does communication skill have a significant difference when evaluated in terms of factors such as gender, grade and department where they are educated, have been searched.

2. Method

This reseach is a descriptive study conducted based on the purpose of determining communication skills of pre-service teachers and analysing to what extent their communication skills are related with the specified factors. 458 pre-service teachers, who have studied at Department of Fine Arts Education (Department of Music Education and Department of Art and Crafts Teacher Education), Department of Turkish Language Teaching and Department of Science Teaching at the Faculty of Education of a university in the Aegean Region during spring term of 2015-2016 participated in the research. For data collection "Communication Skills Scale" developed by Owen Korkut and Bugay (2014) was used in the research. The scale is 5 point likert scale consisting of four factors and 25 items in total. These four factors in the scale were entitled as "Communication Principles and Basic Skills", "Self-expression", "Effective Listening and Non-verbal Communication" and "Willingness to communicate". Descriptive statistics method was used in the analysis of the data. Cronbach Alpha realibility coefficient of the scale was found as .85. The Single Sample Kolmogorov-Smirnov (K-S) Test was used to test whether the data obtained within the study fit a normal distribution and the data showed a normal distribution. In the interpretation of the

acquired data, “t test” was carried out on the groups with two factors; “One-way Analysis of Variance” was carried out on the groups with more than two factors and “Tukey test”, one of multiple comparison methods, was used on the groups where difference was observed as significant. The obtained findings were interpreted at .05 significance level.

3. Findings, Discussion and Results

As a result of this research, general average of answers provided by pre-service teachers to “communication skills scale” was found at ($\bar{x} = 3,98$) “often” level. As the data acquired as a result of the research has showed a significant difference in favour of female pre-service teachers when the participants’ communication skills were regarded in terms of gender factor, but a significant difference was not found in terms of grade factor. When communication skills were examined according to the department factor, music education department has been found as the one with the highest communication skills and Art and Crafts Teacher Education department has been found as the one with the lowest communication skills. As the departments were compared, a significant difference has been observed between levels of communication skills of music education department and Turkish Language Teaching department, of music education department and Art and Crafts Teacher Education department. These differences were seen to be in favour of the participants who study music teaching in both conditions.

As the result of this research, communication skills depend on gender is changing according to the social structure and cultural factors. This has been found in favor of the female pre-service teachers and should be taken into consideration. It can be stated that it will also be beneficial for male pre-service teachers to plan curriculum and organize social activities for the purpose of developing their communication skills. A significant difference could not be found in communication skills as we have expected that pre-service teachers have developed from 1st grade to 4th grade depending on how they perceive themselves as a teacher and period of education they took when communication skills of pre-service teachers were examined in terms of grade level factor. The result obtained in the research reveals that it is thought-provoking and there is a need for further research in this subject. As communication skills of pre-service teachers were examined in terms of department factor, lessons for the purpose of developing communication skills of pre-service teachers of Art and Crafts Teacher Education department whose communication skill level is the lowest must be included to undergraduate program, which will have a positive effect on problem solving. Communication skills of pre-service teachers’ of the Department of Music Education which are at the highest level assessed in terms of department factor and in favour of which department have a significant difference in communication skills. Pre-service teachers at the Department of Art and Crafts Teacher Education and Department of Turkish Language Teaching were compared and the differences between departments are examined and it can be regarded to increase positively by means of individual (individual voice training, individual instrument training etc) and collective (chorus and orchestra etc) lectures on field and extracurricular musical studies. Therefore, music education can be concluded to increase communication skills of the individual positively. Based on these findings, it can be said that studies aiming to improve communication skills by opening musical elective courses in other parts of the university's education faculty or by ensuring that prospective teachers participate in musical activities (choir, orchestra, etc.) or music clubs will have positive results.